वुक्कानं सुहृल्लोकवशोदरम्। गरणापद्रहत्यादिनाभिं गर्वकथाकटिम्। गुरुनिन्दासक्थिभागं कन्याविक्रयशेफसम्। विश्वासवाक्यकथनपायुं पितृवधाङ्घ्रिकम्। उपपातकरोमाचं महाकायं भवङ्करम्। अन्यत्वर्णं पिङ्गनेत्रं स्वान्वयात्यन्तदुःखदम्"।

पापयज्ञान् पु० वास्तुमण्डलस्थे पूज्यगणभेदे इ०सं० ५१अ०।

पापमुक्त त्रि० पापात् मुक्तः ५त०। परित्यक्तपापे। पापमोचनहेतवश्च मनुना दर्शिता यथा "ख्यापनेनानुतापेन तपसाध्ययनेन च। पापकृन्मुच्यते पापात् तथा दानेन चापदि"। अन्ये च तस्य हेतवो वराहपु० दर्शिता यथा "यः समः सर्वभूतेषु जितात्मा शान्तमानसः। स पापेभ्यो विमुच्येत ज्ञानवान् स च वेदवित्। गुणागुणपरिज्ञाता क्षयस्य क्षयस्य च। ध्याने चैवं क्षसंमूढः स पापेभ्यः प्रमुच्यते। स्वदेहे परदेहे च सुखदुःखेन नित्यशः। विचारज्ञो भवेद्यस्तु स मुच्येतैनसो ध्रुवम्। अहिंसः सर्वभूतेषु तृष्णाक्रोधविवर्जितः। कृतन्यासः सदा यस्य स पापेभ्यः प्रमुच्यते। प्राणायामैश्च निर्दग्धं अंहः, मन्त्रारचारतः। व्यवस्थितमना यस्तु स पापेभ्यः प्रमुच्यते। निराशीः सर्वतस्तिष्ठेदिष्टार्थेषु न लोलुपः। पवित्रात्मा त्यजेत् प्राणान् सर्वपापात् प्रमुच्यते। अदृप्तानोजितक्रोधः परद्रव्यविवर्जितः। अनसूयश्च यो मर्त्यः स पापेभ्यः प्रमुच्यते। गुरुशुश्रूषया युक्तो ह्यहिंसानिरतश्च यः। क्षुद्रोऽपि क्षुद्रशीलोऽपि स पापेभ्यः प्रमुच्यते। प्रशस्तानि सदा कुर्यादु अप्रशस्तानि वर्जयेत्। योऽभिगच्छति सीयोन विमुक्तेनान्तरात्मना। पापादुपरतो नित्यं स पापेभ्यः प्रमुच्यते। उत्थाय ब्राह्मणं गच्छेत्सरो भक्त्या समन्वितः। अभिगम्य प्रयत्नेन स पापेभ्यः प्रमुच्यते"। अन्येऽपि तस्य हेतवः शास्त्रान्तरेषु द्रष्टव्याः।

पापयोनि स्त्री० पापा गर्हा योनिः। १तिर्यग्योन्यादौ। पापहेतुका योनिः। २पापहेतुके जन्मभेदे तद्भेदे कारणभेदो यास्त० उक्तो यथा "महापातकजान् घोरान्नरकान् प्राप्य गर्हितान्। कर्मक्षयात् प्रजायन्ते महापातकिनस्त्विह। मृगाश्वशूकरोष्ट्राणां ब्रह्मघ्ना योनिमृच्छति। सुरापकृच्छ्रवेश्यानां सुरापो नात्र संशयः। कृमिकीटपतङ्गत्वं स्वर्णहारी समाप्नुयात्। दृष्टगुरुनखतात्वच क्रमशो गुरुतल्पगः"। 'तैलकृच्छ्रैकपायी स्यात् पूतिवक्त्रस्तु सूचकः। परस्य योषितं हृत्वा ब्रह्मस्वमपहृत्य च। अरण्ये निर्जने घोरे भवति ब्रह्मराक्षसः। हीनजातौ प्रजायेत परस्वापहारकः। पतयाकं गिरौ हृत्वा गन्धान्मूषुच्छुन्दरिः शुभान्। मूषिको धान्यहारी स्याद् यानसद्रं फलं कपिः। जलं मूषः पयः काको गृहकारी च पक्षकम्। मधु, दंश फलं गृध्रो, गां गोधाऽग्निं बकस्तथा। शिखी वस्त्रं च रक्षन्तु चोरी लवणहारकः। प्रदर्शनार्थमेतत्तु मयोक्तं स्तेयकर्मणि। द्रव्यापहारा हि यथा तथैव प्राणिजातयः। यथा कर्मफलं प्राप्य तिर्यक्त्वं आत्मपर्यवात्। जायन्ते बहुधभ्रष्टा दरिद्राः पुरुषाधमाः"। गौतमोऽपि क्वचिद्विशेषमाह "विद्याविक्रयी पुरुषमृगः वेदविक्रयी दीपी, बहुयाजको जलमूषः, अयाज्ययाजको वराहः, अनिमन्त्रितभोजी वायस, मिष्टैकभोजी वानरः, यतस्ततोऽन्नं नाजीरः, कलहनदहनात् खद्योतः, दारकार्यार्थी सुखविगन्धिः, पर्युषितभोजी कृमिः, अदत्तादायी बकोहीं, मत्सरी भ्रमरः, अन्युत्थादी मण्डलकुक्कुटी, गूढाचार्यः श्वपाकः, गोहर्ता वर्षः, क्षेत्रापहारी शयी, अन्नापहार्यजीर्णी, ज्ञानापहारी मूर्खः, चण्डालीपुष्कसीगमनेऽजगरः, प्रव्रजितागमने महिषाचः, गूढागमने दीर्घकीटः, वर्णाभिगामी दरिद्रः, जलहारी मत्स्यः, क्षीरहारी बलाका। वार्धुषिकोऽकृपीनः, अविक्रेयविक्रयी गृध्रः, राजमहिषीगामी नपुंसकः, राजाक्रोशको गर्दभः, योगामी मण्डूकः, अनध्यायाध्ययने मृगालः परद्रव्यापहारी परभेद्रः, मत्स्यवधे मर्कटाशी, इत्येतेऽमर्ज्ममना इति। स्त्रियोऽप्येतेषु निमित्तेषु पूर्वोक्तास्वेव जातिषु स्त्रीत्वमनुभवन्ति"। विष्णुस०४४अ० अन्येऽपि पापभेदकृतयोनिभेदा दर्शिताः। बहु०। १तद्युते त्रि०।

पापरोग पु० पापविशेषकृते रोगभेदे स च विष्णुसं० उक्तो यथा "नरकानुभूतदुःखानां तिर्यक्त्वसत्तीर्णानां मनुष्येषु लक्षणानि भवन्ति। कुष्ठ्रतिपातकी। ब्रह्महा यक्ष्मी। सुरापः श्यावदन्तकः। सुवर्णहारी कुनखः। गुरुतल्पगो दुष्कर्मा। पूतिनासः पिशुनः। पूतिवक्त्रः सूचकः, धान्यचौरोऽङ्गहीनः। मित्रचौरोऽतिरिक्ताङ्गः। वस्त्रापहारकस्त्वामयावी। वाग्यहारको मूकः। वस्त्रापहारकः शिती। अन्नापहारकः पङ्गुः। देवब्राह्मणक्रोधकोमूकः। लोकजिह्वो गरदः। उन्मत्तोऽग्निदः। गुरुप्रतिकूलोऽपस्मारी। गोघ्नस्त्वन्धः। दीपापहारकस्त्र